

INCOME

Skrb za vodo

Učinkovito upravljanje onesnaženih vodonosnikov - povezava postopkov za odkrivanje in nadzor virov onesnaženja ter ukrepov za izboljšanje stanja

Zabeležka 4. delavnice projekta INCOME z naslovom »Ali je trajnostna raba vodovarstvenega prostora uresničljiv cilj?«

Ljubljana, 27.6.2011

Zabeležka 4. delavnice projekta INCOME z naslovom »Ali je trajnostna raba vodovarstvenega prostora uresničljiv cilj?«

V četrtek, 16.6.2011, je v prostorih JP Vodovod-Kanalizacija d.o.o. v okviru projekta INCOME potekala četrta delavnica z naslovom »Ali je trajnostna raba vodovarstvenega prostora uresničljiv cilj«. Namen tokratnega srečanja je bilo ugotoviti, ali je varovanje vodovarstvenega prostora na način, kot je v veljavi, dolgoročno učinkovita in strokovno utemeljena rešitev, ali je urbana raba prostora z dolgoročnim sprejemljivim vplivom na okolje na vodovarstvenih območjih sploh možna, in ali interesi, ki so trenutno prednostni, vodijo k trajnostni rabi vodovarstvenega prostora. Delavnica je soočila občasno nasprotujoča si mnenja predstavnikov lokalnih skupnosti in državnih institucij, ki se ukvarjajo z rabo prostora in varovanjem okolja, urbanistov, arhitektov in projektantov ter drugih inženirskih organizacij, upravljavcev vodovodov in splošne javnosti. Delavnica je potekala od 9.–12.30 ure, udeležilo pa se je 31 udeležencev.

V uvodnem delu v delavnico je mag. Joerg Prestor iz Geološkega zavoda Slovenije predstavil sedanji koncept zaščite vodovarstvenega prostora in primerjavo prepovedi, omejitev in pogojev za rabo prostora, kot so se spreminjali s spremembo predpisov od leta 1988. Predstavitve je pokazala, da se s spremembami zakonodaje v zadnjem desetletju s pozidavo močno posega v do sedaj neposeljeni prostor. Prikazani so bili povzetki rezultatov raziskav, ki so služili kot strokovna osnova za vzpostavitev vodovarstvenih območij v Ljubljani. Mag. Prestor je v predstavitvi primerjal tudi rezultate monitoringov podzemne vode in koncentracije nekaterih kemijskih parametrov, kot jih lahko pričakujemo zaradi izgub iz kanalizacijskega omrežja. Za nekatere parametre je opazno ujemanje, za druge (kot npr. Cr+6) pa je moč opaziti, da so vzroki za pojav v vodonosnih plasteh tudi drugje. Rezultati tudi kažejo, da je večina obremenitev v okolju iz urbane rabe povsem nenadzorovana (gospodinjstva, promet in drugi proizvodni obrati, v katerih nastajajo tehnološke odpadne vode in niso zavezanci za monitoring), saj količina odpadne vode zavezancev za monitoring ne predstavlja glavnine odpadnih vod.

Ali je varovanje vodovarstvenega prostora na obstoječ način, kot ga opredeljuje zakonodaja, dolgoročno učinkovita in strokovno utemeljena rešitev?

Delavnica je postregla s številnimi konstruktivnimi opažanji in predlogi. Varovanje vodovarstvenega prostora na obstoječ način, kot to opredeljuje zakonodaja, je možno, a po mnenju udeležencev brez dodatnih ukrepov to ne bo

dolgoročno učinkovita rešitev. Zakonodaja, ki je na nivoju zakonov ustrezna, je v praksi neučinkovita, ker se podzakonski akti ne upoštevajo, ukrepi v njih niso nedvoumno določeni, zato se pri pogojnem dopuščanju posegov omogoča preveč, popušča se določenim interesnim skupinam, neustrezen je tudi inšpekcijski nadzor, posledice pa so trajne in nepopravljive. Zaradi kompleksnosti strokovnih odločitev in omejenih možnosti nadzora se kaže potreba po nekakšni »regulativi« profesionalnega vedenja in delovanja ter sankcijah, saj je strokovnjak pri svojem delu pogosto zavezan le svojim etičnim načelom. Udeleženci delavnice so se tudi strinjali, da prostorsko načrtovanje na vodovarstvenih območjih ne obravnava enakovredno razvojnih in varstvenih zahtev ter drugih javnih koristi, saj večinoma prevladuje interes kapitala in investorjev nad varstvenimi zahtevami. Zaradi pritiskov interesnih skupin se tudi vse prevečkrat popušča pri postavljenih kriterijih, namesto da bi se iskala najboljša razpoložljiva tehnologija in primeri dobre prakse. Prepogosto prihaja do sprememb podzakonskih aktov z namenom dopuščanja bolj vplivnih posegov v prostor, kar je dokaz za nezadostno usklajevanje interesov in (ali) za pritisk interesov kapitala. Upravljanje vodovarstvenega območja med drugim ni optimalno zato, ker različne strokovne ekipe, ki delujejo pri pripravi strokovnih podlag, ne sodelujejo med seboj, težava pa je tudi v nezadostnih strokovnih znanjih odločevalcev, kršenju strokovnih etičnih načel in monitoringu, katerega rezultati ne kažejo realnega stanja.

Po mnenju udeležencev delavnice deležniki, ki s svojim delom vplivajo na rabo vodovarstvenega prostora, ravnavo različno: v smeri trajnostnih rešitev, pa tudi ne. Opaziti je pomanjkanje celostnega pristopa k reševanju problematike, saj pristop ni interdisciplinaren, premalo je iskanja skupnih rešitev, posledično pa prevladajo parcialni interesi.

Interesi varovanja vodovarstvenega prostora se prepletajo s splošnimi javnimi koristmi, kot so skrb za zdravo okolje (zeleno okolje, zdrava hrana, čist zrak). Varovanje okolje spada med sodobna načela prostorskega načrtovanja. Žal pa sodelovanja različnih strok pri tvorbi strokovnih osnov ni, ampak se zbirajo ločeno, zato je njihova sporočilna moč oslABLJENA. Zelenim klinom, katerih del so tudi ožja vodovarstvena območja, je v viziji razvoja Ljubljane dan zelo velik pomen iz različnih okoljskih in urbanih vidikov. Ti vidiki so premalokrat predstavljeni celovito.

Pri usklajevanju razvojnih in varstvenih zahtev pri prostorskem načrtovanju je opazna razlika med teorijo in prakso. Vtis udeležencev je, da ravnotežje med razvojem, socialnimi in okoljskimi vprašanji ni doseženo. Prostorski načrtovalci se srečujejo s situacijami, ko na razpolago ni dovolj uporabnih usmeritev, prav tako pričakujejo strokovno utemeljene predloge pristojnih državnih in lokalnih institucij, kjer pa osebe za to ni usposobljeno in strokovno v procesih ne sodeluje, ampak deluje v postopkih zgolj formalno. Cilji razvoja in cilji varovanja niso dovolj predstavljeni, zato je širši javnosti in različnim strokam težko ali nemogoče slediti in ugotavljati, koliko in ali so sploh doseženi. Kategorično nasprotovanje vsem načrtovanim spremembam v prostoru tudi ni pravi pristop, ampak je potrebno skupno strokovno

iskanje rešitev (varovalno planiranje). Udeleženci so opozorili, da je potrebno razumeti »razvoj« v pozitivnem pomenu, vendar »razvoj na vodovarstvenih območjih« zaradi preteklih izkušenj pogosto povezujemo s parcialnimi interesi. Poudarili so, da v strokovnem prostorskem načrtovanju interes razvoja ni (ne sme biti) identičen interesu kapitala. Razvojni vidik je vse pre pogosto razumljen kot tisti, ki prinaša ekonomski doprinos v najkrajšem možnem času, varnostni pa se obravnava kot strošek, kar ne drži. Dolgoročno varnostni vidik prav tako prinaša prihranke (npr. zdravje ljudi, ni potrebe po sanacijskih ukrepih, itd.), razvojni vidik pa nima nujno kratkoročnih ekonomskih dobičkov.

Udeležencem se zdi sporno in nedopustno dejstvo, da je naročnik presoje vplivov načrtovanega posega na okolje investitor, saj presoja vplivov na okolje v tem primeru ni neodvisna od interesov naročnika. Naročnik mora biti neodvisna institucija na državnem nivoju, poleg tega pa je potrebno vzpostaviti mehanizme, ki bodo omogočali strokovno preverbo presoj vplivov na okolje.

Ali je urbana raba z dolgoročno sprejemljivim vplivom na okolje na vodovarstvenih območjih možna?

Urbana raba prostora z dolgoročno sprejemljivim vplivom na okolje na vodovarstvenih območjih je sicer možna ob zagotavljanju višje tehnične ravni varnosti in zanesljivosti, vendar bi moralo biti to področje bolj sistemsko urejeno in nadzorovano, potrebna pa bi bila tudi večja ozaveščenost in intenzivnejše sodelovanje med različnimi strokami, ki pri prostorskem načrtovanju in rabi prostora sodelujejo. Potrebni so jasno določeni dolgoročni cilji in pristojnosti ter odgovornosti pristojnih institucij, opredeljeni kot kazalniki, številke in ne le abstraktno. Za uspešno reševanje problematike bi bilo po mnenju udeležencev treba največ storiti pri graditvi znanj in ozaveščenosti osebja, ki sodeluje v odločevalskih procesih, pri evidentiranju stanja in vzpostavitvi mehanizmov za spodbujanje sodelovanja strok, izboljšati pa bi bilo treba tudi poznavanje naravnih danosti prostora z učinkovitimi raziskavami in poznavanje zakonodaje, iskati primere dobre prakse in se zgledovati po njih, ter vpeljati uporabo najboljših tehnologij.

Naloge deležnikov

Da bo kakovostno stanje podzemnih voda, ki so namenjene javni oskrbi s pitno vodo, z vidika vplivov urbane rabe sprejemljivo, je veliko odvisno od državnih institucij, ki bi morale poskrbeti za strokovno utemeljene, vzdržne in usklajene strokovne podlage, treba pa je doseči tudi boljšo medresorsko povezanost in usklajene razvojne programe. Trenutno je skrb za vodo razbita med preveč ministrstvi. Naloga državnih institucij je skrb za izvajanje obstoječe zakonodaje in njeno posodabljanje v skladu z novimi spoznanji, usklajevanje zakonodaje med ministrstvi, skrb za izboljšanje nadzora nad kakovostjo podzemnih voda in nad vplivi nanjo ter zagotovitev finančnih sredstev. K izboljšanju problematike bi lahko prispevalo medresorsko in medregijsko sodelovanje in optimalna raba človeških,

prostorskih in finančnih virov. Udeleženci delavnice so še izpostavili, da se z upoštevanjem smernic Evropske unije stanje le izboljšuje. Državni uradniki se zavedajo svoje vloge, a se izogibajo odgovornosti.

Na zaščito vodnih virov ima pomemben vpliv lokalna skupnost z vzpostavitvijo ustreznih strateških in izvedbenih prostorskih načrtov, temelječih na trajnostno usmerjenih državnih podzakonskih aktih. Vloga države in lokalne skupnosti je, da povezuje stroke, razvojne cilje posameznih sektorjev ter preprečuje prevlado cehovskih, lokalnih in osebnih interesov. S prenosom pravnih aktov na državni nivo se je ustvaril vtis, da je prešla skrb za vodovarstveni prostor iz lokalnega na državni nivo, a skrbnik vodovarstvenega prostora mora ostati na lokalnem nivoju, kjer je interes največji. Prelagati odgovornost je neodgovorno.

Strokovne institucije se zavedajo svoje vloge, vendar ni učinkovitega dialoga med strokami, kar odločevalci spretno izkoriščajo. Od stroke se pričakuje, da jasno zastopa svoja stališča in da pri določitvah sodeluje tudi v nadaljevanju postopkov in ne obravnava nalog kot zaključenih z oddajo strokovnih osnov. Od stroke se pričakuje tudi prenos znanj in večja sposobnost komunikacije.

Problematika upravljanja voda in trajnostne rabe vodovarstvenega prostora se je v preteklosti zelo uspešno reševala na nivoju vodnih skupnosti, njihova ukinitve pa je stanje na področju upravljanja voda močno poslabšala. O morebitni vlogi regij pri strateškem načrtovanju se udeleženci niso zedinili, saj po mnenju nekaterih ni smiselno povečevati obsega administrativnih nalog, po drugi strani pa je smiselno prenesti strateško planiranje na to raven, da se presežejo izključno lokalni interesi. Po mnenju sodelujočih na delavnici se mora pri trenutni organizaciji ta problematika strokovno reševati na ravni države in lokalnih skupnosti, ključna institucija za pripravo strokovnih podlag pa je Ministrstvo za okolje in prostor z organi v sestavi in ob podpori strokovnih institucij, kot sta Inštitut za vode RS in Geološki zavod Slovenije.

dr. Brigita Jamnik

Vodja projekta INCOME

